

"Yhteys – Ei tavoite, vaan kolmiyhteisen Jumalan osallisuuden edellytys".

Johdanto

Hyvät kuulijat, rakkaat sisaret ja veljet Kristuksessa.

Olen viime päivinä täyttänyt kirkkohallituksen kyselyä, jossa arvioidaan lähetystyön ja kansainvälisen diakonian kokonaisuutta. Eräässä osioissa kysytään, minkälaisia realistisia muutoksia voisi tehdä kirkon nykyisessä tavassa tehdä lähetystyötä? En tiedä ovatko ajatukseni realistisia, mutta eräänlainen perspektiivin muutos voisi auttaa meitä näkemään lähetystyötä eri kuvakulmasta.

Minkä näköinen on Suomen luterilaisen kirkon lähetystyö?

Nykyisen lähetystyön mallin mukaan Suomen kirkko on lähetystyön koordinaattori, mutta ei sen subjekti eli toimija itse. Tämä voi riittää nykyiselle kirkkohallitukselle, mutta jos muutosta halutaan, se tapahtuu väistämättä luterilaisen teologian paradigman muutoksen kautta. Lutherin teologiaa ja erityisesti Heidelbergin teesejä* tutkiessa tulee selväksi, että se on olemukseltaan paradoksaalista ja siten mahdollistaa eräänlaisen monikasvoisuuden tiettyjen raamien sisällä. Raamattu sekä kirkon tunnustus tarjoavat eräänlaisen minimin eli kehykset, jonka sisällä kristityt tulkitsevat omaa uskoaan.

(Luther kirjoitti joukon teesejä akateemista väittelyä varten Heidelbergissä Augustinolaisuostarinsa esimiehen Johan Von Staupitzin pyynnöstä vuonna 1518. Tämä tapahtui paljon pahennusta aiheuttaneiden 95 teesin julkistamisen jälkeen. Staupitz oli ilmeisesti pyytänyt Lutheria esittelemään teologiaansa maltillisesti munkkiveljien parissa ja painottanut erityisesti, ettei Luther nostaisi esille ristiriitaisia aiheita. Luther ei totellut. Heidelbergin teeseissä Luther asetti kyseenalaiseksi Aristoteleen etiikan ja sen katolisen sovelluksen sekä hyvien tekojen roolin uskonelämässä. Hän määritteli uudelleen vapaan tahdon sekä esitteli ensi kertaa kuuluisaa **ristin teologian** tematiikkaa.)*

Olisiko sitten mahdollista, että suomen luterilainen kirkko tekisi maailmalla selkeästi tunnistettavaa lähetystyötä, joka olisi aina edes jollain tavalla "samannäköistä"? Ehkä joku ajattelee, että olisi mahdollista siirtyä luterilaisesta monitulkintaisuudesta, herätysliikeperinteestä ja delegoivasta lähetystyön mallista rakenteeseen, jossa kirkko on oman "brändätyn" lähetystyönsä tekijä ja jossa tehdään tarkasti rajattua sekä strategisesti yhtenäistä lähetystyötä sekä lähetysteologiaa. Minun kysymykseni tällöin on, menetetäänkö silloin enemmän kuin saavutetaan?

Ehkä Suomen kirkon tulisi ensin reformoitua sisäisesti yhtenäisemmäksi, vaientaa sisäinen moniäänisyytensä ja yhtenäistää raamatun ja tunnustuksen tulkintaa. Vasta tällaisen prosessin jälkeen kirkko voisi soveltaa samaa toimintamallia lähetystyössä. On tunnettua, että reformaatio alkaa sisältä päin, joten lähetystyötä ei voi uudistaa yhtenäisemmäksi, ellei kirkko ensin pyri sisäiseen yhtenäisyyteen. Jälleen voi kysyä, menetetäänkö tällöin enemmän kuin saavutetaan?

Luterilaisen teologian sisäiset jännitteet

Luterilainen teologia on historiallisesti mahdollistanut jakautuneen todellisuuskäsityksen, jossa hengellinen ja maallinen eriytyvät. Luterilaisuudessa Jumalan tahto voidaan erottaa Jumalan olemuksesta, usko voidaan erottaa osallistumisesta, armo voidaan erottaa ontologiasta ja etiikka voidaan erottaa metafysiikasta. Heidelbergin teesien teologia jättää lukijan paradoksaalisesti jakautuneeseen tilaan, jossa armo korostuu kirkkaana, mutta sen kääntöpuoli eli ihmisen vastuun jää hämärän peittoon.

Tällainen paradoksaalisuus merkitsee sitä, että Jumalan tahdosta tulee teoriassa sattumanvaraista. Ihmiset ovat suhteessa Jumalaan henkilökohtaisen uskon kautta eikä Jumalan elämään osallistumisen kautta. Näkyvä maailma ei ole hengen läpäisemä, koska maallinen ja hengellinen erotetaan toisistaan. Näin luterilaisuus luo teologiset edellytykset puhua jakautuneesta maailmasta, joka on yhtäältä yhtäältä hengellinen ja sakramentaalinen ja toisaalta moderni ja maallistunut. Tämä vaikeuttaa lähetystyön yhtenäistä teologista perustaa.

Nykyajan haasteet ja kirkon vastakulttuuri

Postmodernin yhteiskunnan suurin ongelma nousee maallisen ja hengellisen jakautumisen illuusiosta sekä ajatuksesta, että ihminen on itse itsensä päämäärä toisista huolimatta. Tällainen jaottelu luo kuvan maailmasta, joka polarisoituu ja sirpaloituu yhä enemmän yksilöiden ja vähemmistöjen puolustaessa omia oikeuksiaan.

Kirkolla on kuitenkin mahdollisuus olla vaihtoehtoinen yhteiskunta, jossa identiteetti ei ole deklaratiivinen toiseuttava ("othering") manifesti, vaan yhteisen rakkauden ympärille kokoontuva yhteisöön osallistuminen.

Kirkko rakentaa yhteisöä, jossa yksilö tuntee itsensä osallisuuden kautta, eikä sirpaleisena kokoelmana kokemuksia erilaisten itse valittujen identiteettien intersektiossa. Seurakunnat voivat toimivat paikallisyhteisöjen keskuksina ja yhteyden sekä osallisuuden mahdollistajina. Näin kirkko todistaa Jumalan rauhan ontologiaa vastakulttuurisena yhteisönä. Tämä edellyttää sitä, että kirkon jäsenet ymmärtävät, että osallistuminen kirkon elämään tai kirkon "palvelujen" saaminen ei ole ihmisoikeus eikä jäsenyyttä tarkastella oikeuden näkökulmasta. Tällainen perspektiivi rakentuu Kantin funktionaaliseen antropologiaan eikä ota huomioon kristillistä ihmiskäsitystä taikka kolmiyhteisen Jumalan elämään osallistavaa ontologiaa eli oppia olevasta.

J. G. Hamann ja kielellinen osallistuminen Jumalan todellisuuteen

Luterilainen filosofi Johann Georg Hamann esittää mahdollisuuden tarkastella luterilaisuutta hieman toisesta perspektiivistä. Johann Georg Hamann oli Königsbergissä vaikuttanut saksalainen filosofi, Immanuel Kantin ystävä ja tämän kriittinen keskustelukumppani. Hän vastusti valistuksen abstraktia rationalismia ja korosti kielen, uskon, historian ja kehollisuuden merkitystä kaikkeen ajatteluun. Hamann suhtautui kriittisesti Kantin projektiin ja pyrki muistuttamaan ystäväänsä, että ajattelu perustuu kieleen. Ihminen ei ole autonominen järkiolento, joka rakentaa maailmaa oman järkensä avulla. Ihminen on kielellinen olento, joka syntyy suhteessa: suhteessa Jumalaan, suhteessa toisiin ja suhteessa luomakuntaan.

Hamannin mukaan *“kaikki ajattelu on kuulemistä”*. Ihminen ei aloita ajatteluaan yksin, vaan häntä puhutellaan. Hän vastaanottaa merkityksen, jolla lähestyy käsitteitä, itseään ja maailmaa ennen kuin voi koskaan tuottaa sitä. (J. G. Hamann. *Golgotha and Sheblimini! – Writings on Philosophy and Language*. Toim. Kenneth Haynes. Cambridge.)

Tämä tarkoittaa, että yksilö ei ole autonominen, eli yksilö ei tuota itselleen ihmisarvoa. Ihminen on aina jo yhdessä. Ei ole “minää” ilman “sinua”. Ei ole “minää” ilman Jumalan puhetta. Ei ole “minää” ilman yhteyttä. Teologia ei ala ihmisen oikeuksista, vaan Jumalan puhuttelusta.

Teesejä kirkon tulevaisuudesta

Edellämainitun huomioon ottaen ajattelin että lähetystyössä meitä voisi auttaa eräänlainen perspektiivin muutos. Mitä siis kirkko voisi olla ja mitä voisi olla lähetystyö teologisesta perspektiivistä, jossa osallistuminen Jumalan elämään tapahtuu kielen ja toiminnan kautta? Lähdemme liikkeelle siitä, että kirkko ei ole hallinnollinen organisaatio, vaan liturginen yhteisö.

- Voisimme ajatella, että liturgia eli jumalanpalveluksen spiritualiteetti, ehtoollinen ja pyhät toimitukset eivät ole kirkon palveluja taikka toimintaa, vaan ne ovat todellisuuden perusrakenne. (Luterilaisuudessa Jumalan sana ei ole informaatiota, vaan Jumalan teko. Sana luo yhteyden. Sana synnyttää uskon. Sana liittää meidät Kristukseen. Ja sakramentit – kaste ja ehtoollinen – ovat konkreettisia osallistumisen paikkoja. Ne eivät ole symboleja, vaan todellisia kohtaamisia ja ne toteuttavat sen, mitä tarkoittavat. Kirkko olisi toiminnallaan näin todellisuuden näkyvä merkki eli sakramentti, joka yhdistää ajan ja ikuisuuden.)
- Voisimme ajatella, että seurakuntien elämää johtaisi liturginen elämä ja liturginen osallistuminen, jolloin palvelukeskeinen kielenkäyttö lakkaisi, ja alettaisiin puhua osallistumisesta toiminnan sisältönä.
- Jospa emme ajattelisi lähetystyötä kirkon perustehtävänä, vaan osallisuuden ja yhteyden mahdollistamisena. (Ihminen ei koskaan ole olemassa yksin. Koko todellisuus on osallisuutta Jumalan elämään. Todellisuus on osallistumista. Sana ja sakramentti tekevät meidät osallisiksi Kristuksesta. Silloin lähetys ei ole jotakin, mitä me teemme yhdessä, vaan jotakin, mitä me olemme yhdessä. Näin ollen lähetys ei ole yhteinen hanke, vaan yhteyden lahjan jakamista. Se ei ole yritys rakentaa yhteyttä, vaan todistus siitä, että yhteys on jo olemassa Kristuksessa. Lähetys ei ole “me yhdessä tekemässä jotakin”, vaan Jumala yhdessä meidän kanssamme, ja me yhdessä Jumalan kanssa.)
- Näin lähetysjärjestöt eivät tekisi lähetystyötä kirkon puolesta, vaan kirkko mahdollistaisi osallistumista Jumalan elämään järjestöjen kautta. Näin sopimusjärjestöt eivät olisi ulkoisia toimijoita vaan kirkon elämään osallistumisen kanavia kotimaassa ja ulkomailla. Eri sopimusjärjestöjen hengellisyyden tulkintojen monikasvoisuus ei olisi hallinnollinen ongelma, vaan peilaisi Jumalan yhteyden monimuotoisuutta, joka puolestaan mahdollistaa erilaisten ihmisten osallistumista Jumalan yhteyteen.

Kirkko on vastaus postmodernin aikakauden sirpaloitumiseen

Siksi haluan lopuksi sanoa tämän: (Post)Moderni perspektiivi elämään on katkaissut osallistumisen ketjun. Se on saanut meidät kuvittelemaan, että todellisuus koostuu irrallisista yksiköistä, yksilöistä ja faktoista, jotka ovat toisistaan riippumattomia. Mutta kristillinen perinne kertoo jotain muuta: kaikki on olemassa osallistumalla Jumalan olemiseen. Todellisuus ei ole suljettu järjestelmä, vaan avoin, läpinäkyvä ja Jumalan läsnäolon läpäisemä. Kirkko on se paikka, jossa tämä osallistuminen tulee näkyväksi, kuultavaksi ja jaettavaksi. Lähetys ei ole projekti, jossa me viemme jotakin ulos. Lähetys on osallistumista Jumalan elämään, joka on olemassa ennen ihmistä.

Maailma ei kaipaa kirkolta ensisijaisesti tehokkuutta, strategioita tai kampanjoita. Maailma kaipaa meidän aikanamme todistusta siitä, että yhteys on mahdollista erilaisuudesta huolimatta. Tässä syntyy todistus siitä, että ihminen ei ole yksin ja että Jumala ei ole kaukana. Ennen kaikkea: Kristuksen ruumis on paikka, jossa hajallaan oleva maailma voi tulla yhteen.

Lähetys on tämän todellisuuden näkyväksi tekemistä. Ei siksi, että me olisimme vahvoja, vaan siksi, että Jumala on jo koonnut meidät yhteen. Meidät on kutsuttu elämään todeksi sitä, mitä jo olemme: **Olemmehan yhtä Kristuksessa ja yhdessä maailmaa varten.**

Kiitos.

Jälkikirjoitus

Jotta voisimme nähdä kirkon todellisuutena, olen liittänyt tähän loppuun harjoituksia ajatuksia varten uuden perspektiivin avaamiseksi. Nämä kysymykset saattavat auttaa näkemään, että kirkko ei ole toimija, vaan osallistumisen paikka; ihminen ei ole autonominen subjekti, vaan puhuttelun vastaanottaja ja että lähetys ei ole projekti, vaan yhteyden jakamista.

1. Harjoitus: Vaihda “mitä minä teen?” kysymykseen “mihin minä osallistun?”

Olemme tottuneet kysymään: “Mitä minä teen? Mitä minä haluan? Mitä minä valitsen?”

Sen sijaan voisimme kysyä: “Mihin Jumala kutsuu minut osallistumaan?”

Harjoitus:

- Kun ajattelet kirkon toimintaa, pysähdy ja vaihda kysymys: ”Mitä minä teen?” kysymykseen ”Mihin Jumala jo kutsuu?”
- Kun ajattelet lähetystyötä, vaihda: ”Mitä me teemme maailmalla?” kysymykseen ”Mihin Jumalan jo olemassa oleva yhteys kutsuu meitä?”

2. Harjoitus: Kuuntele ennen kuin ajattelet

Muistele, mitä J. G. Hamann sanoi ajattelusta: ”Kaikki ajattelu on kuulemistä.” Seuraavat kysymykset auttavat siirtymään omasta toiminnasta vastaanottamiseen.

Harjoitus:

- Ennen kuin teet päätöksen, pysähdy ja kysy: ”Mitä olen jo kuullut Jumalalta?”

- Ennen kuin suunnittelet toimintaa, kysy: "Mitä seurakuntani, yhteisöni, perheeni, raamattupiirini on jo kuullut ja mihin suuntaan se johtaa?"
- Ennen kuin arvioit lähetystyötä, kysy: "Mitä maailma kuulee ja näkee meistä?"

3. Harjoitus: Näe liturgia todellisuuden rakenteena

Liturgia eli jumalanpalvelus ja pyhät sakramentit ei ole kirkon toimintaa ja ihmisten palvelemista, vaan todellisuuden perusrakenne. Nämä harjoitukset siirtävät ajattelun toiminnasta kohti osallistumista Jumalan elämään.

Harjoitus:

- Kun astut kirkkoon, älä ajattele: "Tulin jumalanpalvelukseen." Ajattele: "Astuin todellisuuden keskukseen."
- Kun osallistut ehtoolliselle, älä ajattele: "Maistan leipää ja viiniä, jotka symbolina kertovat Jeesuksen uhrista." Ajattele: "Tämä on osallistumisen hetki, jossa Jumala itse on läsnä aistein havaittavalla tavalla. Minä olen hänessä ja hän on minussa."
- Kun näet kasteen, älä ajattele: "Tämä toimitus tulee tehdä perinteen vuoksi." Ajattele: "Tämä on Jumalan läsnäoloa; sen luovaa ja rakastavaa voimaa sanan, veden ja yhteisön kautta. Minäkin olen siitä osallinen."

4. Harjoitus: Korvaa "palvelu" sanalla "osallistuminen"

Jotkut saattavat ajatella, että kirkko on yhteiskunnan hengellisen tarjonnan sektorin palveluntarjoaja, joka tarjoaa hengellisiä palveluja ihmisille. Osallistumisen ontologia tekee kirkosta yhteyden paikan.

Harjoitus:

Kun puhut seurakunnan työstä, vaihda sanat: "Palvelu" sanaan "Osallistuminen"; "Toiminta" sanaan "Yhteyden jakaminen"; "Vapaaehtoistyö" sanaan "Osallistuminen Jumalan toimintaan".

5. Harjoitus: Näe lähetystyö yhteytenä, eikä projektina

"Lähetys ei ole projekti, vaan osallistumista Jumalan elämään." Seuraavat kysymykset siirtävät ajattelun strategiasta kohti sakramentaalista todellisuutta.

Harjoitus:

- Kun ajattelet lähetystyötä, kysy: "Missä Jumalan yhteys on jo olemassa? Miltä se näyttää, tuntuu, kuulostaa ja maistuu?"
- Kun ajattelet jotakin kirkon lähetysjärjestöä tai herätysliikettä, kysy: "Miten ne tekevät Jumalan yhteyden näkyväksi?"
- Kun ajattelet kirkon roolia lähetystyössä, kysy: "Miten kirkko mahdollistaa osallistumisen?"